B

O

O

K

S

doi:10.32020/ArtandDoc/33/2025/25

Łukasz GUZEK

Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku

PIOTR MIKOŁAJCZAK: *KOCYKI. W OBIEGU RZECZY*

W numerze 30 czasopisma *Sztuka i Dokumentacja* ukazało się omówienie książki Piotra Mikołajczaka *Egzotyczność Pospolita* (wyd. akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, 2023), mojego autorstwa. W roku 2025 ukazała się druga publikacja nawiązująca do obszaru badań zaprezentowanych w tym tomie, choć mająca swoja autonomie tematyczną. Na poprzednie wydanie składała się kolekcja fotograficznych widoków zanotowanych na ulicach polskich miast, głównie szyldów i wystaw z ich szczególną estetyką mającą je wyróżniać z otoczenia. Na nową książkę składa się kolekcja fotografii wykonanych przez autora podczas licznych wizyt na bazarach w Gdańsku i innych miejscach w Polsce. Jest to więc uszczegółowienie tematu dokumentowania fenomenu kulturowego, jakim jest funkcjonowanie drobnych sprzedawców, w tym przypadku handlującymi przedmiotami z drugiej ręki. Mają oni świadomość, iż nie są to antyki, choć zarazem wiedzą, że z jakichś może nie do końca jasnych dla nich powodów są osoby kolekcjonujące takie przedmioty. Należy do nich także Piotr Mikołajczak, który jest kolekcjonerem wizualnym, jak sam siebie określa, gdyż zbiera bardziej obrazy niż materialne przedmioty. Składają się one na jego osobiste wspomnienia. Ale także jest w nich zawarta historia zmian zachodzących w Polsce i naszej części Europy. Tym razem autor fotografował kocyki, które stanowiły zaimprowizowane stanowiska sprzedawców. Na nich były rozmieszczane przedmioty. Ich kompozycja jest najczęściej przemyślana i wykonana według pewnego klucza: albo podobieństwa rodzaju przedmiotów, albo ich wielkości. Kolor jest również jednym z ważnych czynników organizacji każdego układu stoiska, włączając w to sam kocyk. Z rozmów, jakie autor prowadził ze sprzedawcami wynika, iż układy kompozycyjne należą do strategii przyciągania potencjalnych kupujących. W większości przypadków, są to naiwne próby porządkowania oparte na anegdocie, jaką niosą zestawienia przedmiotów. Zarazem są oparte na operowaniu kategoriami estetycznymi mającymi wywoływać odpowiednie wrażenia na widzu. Taka sama zasada rządząca doborem środków artystycznych stanowiła w historii sztuki podstawę klasycznego wykształcenia akademickiego. Każdy kocyk jest więc swoistym dziełem sztuki, efektem świadomych zabiegów twórczych. I te wartość zapisuje w swoich fotografiach Piotr Mikołajczak.

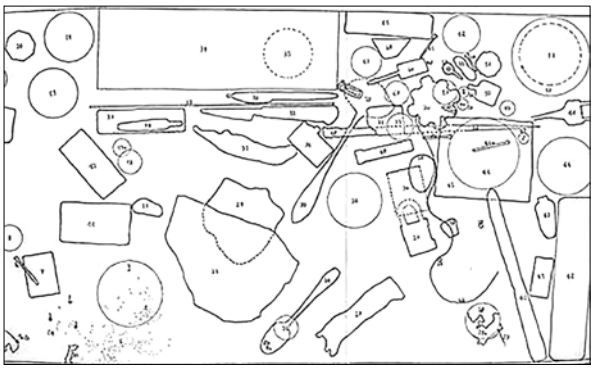

Daniel Spoerri, *Topographie Anécdotée du Hasard*, Galerie Lawrence, Paris [1962], pierwodruk jako książka artystyczna, 53 strony ze składanym diagramem z zaznaczonym układem przedmiotów na stole i ich spisem (około 80) oraz datą powstania kompozycji: 17 października 1961, godzina 15:47. Fragment z http://en.wikipedia.org/wiki/.

Sztuka i Dokumentacja nr 33 (2025) | *Art and Documentation* no. 33 (2025) • ISSN 2080-413X • e-ISSN 2545-0050 • doi:10.32020/ARTandDOC

W tekście omawiającym poprzednią jego książkę, *Egzotyczność Pospolita* jako światowe dzieło mogące służyć za punkt odniesienia dla interpretacji materiału fotograficznego zawartego w tej publikacji wskazałem książkę artystyczną Edwarda Ruscha *Twentysix Gasoline Stations* (1963). Stanowi ona zapis banalności amerykańskiego krajobrazu, w którym stacje benzynowe ze swoją prowincjonalną estetyką są powtarzającym się elementem. Autorzy obu albumów obserwują swoje otoczenie z dystansu, jaki stwarza bycie artystą dysponującym warsztatem konceptualnym. Pozwala on w powtarzalności zobaczyć szczególną cechę stanowiącą syntezę kultury wizualnej swojego czasu, której twórcami są nie-artyści. *Kocyki* także mają wartość zapisu kulturowego. Jednak znajduję tym razem dla nich inny punkt odniesienia w dziełach sztuki światowej – asamblaże przedmiotów Daniela Spoerri'ego. Artysta ten, podobnie jak Ruscha należy do nurtu badającego środkami artystycznymi kulturę masową, ale w Europie, w ramach szerokiego nurtu nowego realizmu, czerpiącego z doświadczenia dadaizmu i surrealizmu. Wypracowana przez niego metoda artystyczna polega na zachowywaniu pewnego stanu powstającego spontanicznie układu przedmiotów, na stole w trakcie posiłku. Ostatecznie jest to więc kompozycja, co prawda stworzona przez innych, ale uznana za skończone dzieło decyzją artysty, utrwalona i eksponowana jako obiekt. Pierwsza tego typu praca powstała w 1961 roku jako pewna intuicja, co często prowadzi do odkryć artystycznych. W kolejnych latach, praktycznie do końca życia (zmarł w 2024 roku) artysta wykonywał tego typu realizacje. Interesujący jest jednak także rysunek wykonany przez Soperri'ego w związku z powstaniem tego pierwszego obiektu. Nosi on tytuł *Topographie Anécdotée du Hasard* i jest swoistą mapą układu przedmiotów na stole w sytuacji, gdy zdecydował się on na utrwaleniu ich układu. Mapa była następnie publikowana wraz z spisem przedmiotów wchodzących w skład tej kompozycji. Obiekt jest typem martwej natury, składającej się z przedmiotów ready made. To istotny wskaźnik mówiący o konceptualnym (proto-konceptualnym) charakterze tych prac, podobnie jak metoda dokumentowania i indeksowania (źródła tych stanowisk teoretycznych wskazałem w artykule o książce *Egzotyczność Pospolita*). Każdy taki układ ma także swoje wartości wizualne, wynikające z estetyki obrusa i samych przedmiotów. Podobnie kompozycje na kocykach zostają zachowane w pewnym układzie i zdokumentowane przez Piotra Mikołajczaka, a następnie zewidencjonowane w zestawie fotografii opublikowanych w książce artystycznej *Kocyki*. Jak zapewnia autor, to tylko niewielki wybór spośród posiadanej przez niego bazy dokumentacji.

Kompozycje z obrazów opublikowanych w *Kocykach* można analizować pod względem narracji kulturowych, przesunięciach z wartości użytkowej i dizajnerskiej eksponowanych przedmiotów w czasie ich powstania, na wartość świadectw historycznych w czasie współczesnym. Metoda badań artystycznych pozwala powiązać historię kultury materialnej i historię projektowania z odniesieniami do dzieł sztuki światowej reprezentujących neoawangardowe nurty lat sześćdziesiątych, pop art i nowy realizm oraz ze współczesnym obrazem – dokumentem fotograficznym będącym zapisem zjawiska ekonomiczno-kulturowego. Zasada dokumentowania bazująca na obserwacji stosowana przez Piotra Mikołajczaka jest współczesnym sposobem wykorzystania *par excellance* konceptualnego założenia odejścia w twórczości od ingerencji w motyw czy jego obraz w celu wyrażenia ekspresji własnej, na rzecz możliwie obiektywnego zanotowania obrazu rzeczy, pozostawienia ich w stanie możliwie niezmienionym. To w zauważeniu dziwności świata otaczającego sytuuje się istota twórczości artystycznej. Takie przesłanie – manifest artystyczny i pedagogiczny wynika z fotografii Piotra Mikołajczaka.

Kocyki. W Obiegu Rzeczy

Wydawca: Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, wydanie drugie, Gdańsk 2025.

ISBN 978-83-67720-47-2

Wszystkie fotografie: Piotr Mikołajczak

Link do pobrania elektronicznej wersji książki *Kocyki. W obiegu Rzeczy* na stronie Zbrojownia Sztuki, ASP w Gdańsku: https://www.zbrojowniasztuki.pl/publikacje/monografie/kocyki-w-obiegu-rzeczypiotr-mikolajczak,7309.

Link do pobrania elektronicznej wersji książki Egzotyczność Pospolita na stronie Zbrojownia Sztuki, ASP w Gdańsku: https://www.zbrojowniasztuki.pl/publikacje/monografie/piotr-mikolajczak-egzotycznosc-pospolita-vol-1,5986. https://www.zbrojowniasztuki.pl/publikacje/monografie/piotr-mikolajczak-egzotycznosc-pospolita-vol-2,5987.